

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLÂKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

7. Cilt

Mayıs - Haziran 1968

72 - 73. Sayı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
MEVLİD KANDİLİ	90
M. Şevki ÖZMEN	
KUR'ÂN-I KERİM'İN NÜZÜLÜNÜN 1400. SENE-İ DEVİRİYESİ MÜNASEBETİYLE	91
Lütfi DOĞAN	
TEFSİR (Bakara Sûresi: 164 - 171)	94
Dr. M. Esad KILIÇER	
İSLÂM'DA İMÂN ESASLARININ TEMELİ AL- LÂH'A İMÂNDIR	99
Dr. Ali Arslan AYDIN	
İSLÂM'DA GÜZEL AHLÂK'IN DEĞERİ	105
Osman KESKİOĞLU	
İSLÂM'IN SÜR'ATLE YAYILIŞ SEBEPLERİ	108
Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU	
HUTBE: KUR'ÂN-I KERİM DİKKAT NAZARLARI- MIZI KÂİNATA VE TABİAT OLAYLARINA ÇEK- MEKTEDİR	111
Mahmut ÖZTÜRK	
DİN GÖREVLİLERİ FEDERASYONU'NUN YILLIK GENEL KONGRESİ YAPILDI	113
Ahmet YÜZENDAĞ	
VIYANA MÜZELERİNDE TÜRK ESERLERİ	120
Hakkı MAVİŞ	
ANKARA İMAM-HATİP OKULU MEZUNLARI CE- MİYETİNİN GENEL KURUL TOPLANTISI YAPILDI	123
HUTBE: İSLÂM'DA AĞAÇ DİKME VE ORMANI KORUMA	124
MEHDİ HAKKINDA	127
Ahmet SERDAROĞLU	
KUR'ÂN-I KERİM KURSLARININ YETİŞKİN KİM- SELERE DE TEŞMİLİ LÂZIMDIR	129
Mehmet YÜCE	
BESLENME EĞİTİMİ: BESLENME YETERSİZLİK- LERİ VE BOZUKLUKLARI	130
KAYSERİ YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ TALEBE CEMİYETİ'NİN BAŞARISI	133
BU YIL HACCA GİTME REKORU YİNE TÜRKİYE'- DE	133

İSLÂM'DA İMAN ESASLARININ TEMELİ ALLÂH'A İMANDIR

Dr. Ali Arslan AYDIN

Bu yazımızda, İslâm'da iman esaslarının temeli ve en önemlisi olan "Allâh'a İman" konusunu ele alacağız. Daha doğrusu, genel bilgiler vermek şeklinde özetlemeyi düşündüğümüz bu çok geniş ve pek önemli konunun bir yönünü, bu yazımızda aydınlatmaya çalışacağız.

Görülen ve görülmeyen her şeyin bir yaratıcısı olduğuna, yâni kâinâtı yaratan ve yöneten Yüce Allâh'ın varlığına ve birliğine iman, İslâm inançlarının ve bütün hak dinlerin temelidir. Çünkü, önce Allâh'ın varlığına inanmadan; O'nun Kitaplarına, Peygamberlerine, Meleklerine, Âhirete, Hayrın, Şerrin, her şeyin O'ndan geldiğine ve sonunda O'na dönüleceğine inanmak, düşünülemez. O halde, önce Allâh'ın varlığını, O'nun eşsiz ve ortaksız tek bir Allah olduğunu isbat etmek, en mantıklı ve kaçınılmaz bir zarurettir. Çünkü Allah, her şeyin aslı, var oluşunun sebebi ve dîni inançların temelidir. O, her varlığın tek Yaratıcısı, her şeyin yöneldiği tek gayedir. Bütün dinler, bu inanca dayanır. İman dolu gönüller bu inançla aydınlanır. Her türlü güzellik, iyilik ve doğruluk O'ndandır. Hayır, adâlet ve fazilet duygusu her insanda fitrî olan bu derin inançtan, Allâh'a iman esâsından doğmuştur. Bu bakımdan; her şeyi bilen, gören, duyan ve her şeyi yaratmaya kaadir Yüceler Yücesi tek Allâh'a iman, erginlik çağına gelen ve âkil olan her insana farzdır. Yaratan Rabb'e karşı, vicdanî ilk kulluk borcudur. Bu yüzden, birçok İslâm Kelâmcılarına göre; İlâhî dinlerin kesildiği "Fetret Devri"nde yaşayan insanlar dahi, kendilerine verilen akıl nîmeti sâyesinde Allâh'ın varlığını bulacak ve kavrayacak durumda olduklarından, Allâh'a imanla mükelleftirler. Kutuplarda ve dağ başlarında yaşayan ve hiçbir dinden haberi olmayan kişiler de, —dîni hükümlerden, emir ve yasaklardan sorumlu olmadıkları halde— Allâh'a iman etmek sorumluluğu içindedirler (1).

Bu sözlerden ve Kelâm bilginlerinin fikirlerinden anlaşılın şudur ki; Allâh'ın varlığını isbât etmek, dîni delillerle değil, akli ve vicdânî delillerle veya her ikisi ile olur. Çünkü hak bir dîne inanmak, önce, onun kurucusu olan Allâh'a inanmaya bağlıdır. O halde, Allâh'ı isbat ederken, Allâh'ın kurduğu dînin bildirdiği naklî delilleri kullanmak, mantıklı ve inandırıcı bir yol değildir. Allah Kelâmı olan dîni delillerle Allâh'ı isbât etmek, ancak inananların imânını kuvvetlendirir. Ama Allâh'ı inkâr eden bir kimse, hiçbir dîne, kutsal hiçbir kitaba inanmıyor demektir. Bu sebeple, böylelerini Allâh'a inandırmak için, akla ve vicdâna hitap eden akli veya vicdânî delillere başvurmak gerekir. İşte bunun içindir ki, mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Kerim insanları, Allâh'ın varlığı konusunda dâimâ düşünmeye ve akla başvurmağa çağırır. Nitekim, Mekke'de indirilen âyetlerde, müşriklerin daima akıllarına hitap edilmiş, onlar, nereden geldikleri, nereye gidecekleri, niçin ve nasıl yaratıldıkları konularında düşünmeye, yere, göğe ve kâinâta bakarak, bu âlemin bir yaratıcısı olduğunu akıl yolu ile bulmaya çağırılmışlardır. Allâhu Teâlâ, bu konuda şöyle buyuruyor :

(1) Tafsilât için bakınız: İslâm İnançları ve Felsefesi, S. 104-106, Dr. A. A. Aydın.

اِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفَلَكَ
 الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ
 فَأَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ
 الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿۲﴾

"... Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelme-
 sinde, insanlara yararlı şeylerle denizde yüzen gemilerde, Allâh'ın gökten indirip,
 onunla, öldükten sonra yeri dirittiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüz-
 gârları ve yerle gök arasında emre âmâde duran bulutları döndürmesinde, düşünen
 (ve akleden) kimseler için deliller vardır..." (2).

Bu ve daha birçok âyetlerde gayet açık olarak görüldüğü gibi insanlar, kendile-
 rine, yaratılışlarına, içinde yaşadıkları dünyâya, göğe, yere ve her türlü yaratıklara
 bakarak, bunlar üzerinde düşünmeye, hiçbir varlığın kendiliğinden vücüt bulamıya-
 cağını, kuvvet ve kudret sâhibi Yüce bir Yaratıcı olmadan bu güzel nizam ve mü-
 kemmel düzenin kurulamayacağını düşünerek, Yüce Allâh'ın varlığına îmâna davet
 ediliyorlar.

İslâm bilgin ve düşünürleri ile Garp fikir ve müsbet ilimcileri, Allâh'ın varlığı-
 nı isbat konusuna büyük önem vererek pek çok deliller getirmişlerdir. Biz bu yazı-
 mızda, büyük İslâm düşünürü İbn-i Rüşd'ün de beğenerek, Kur'an'ın gösterdiği delil-
 lerden saydığı ve "İnâyet delili" adını verdiği bir delili özetlemekle yetineceğiz. Bu
 delil, ta Sokrates'ten bu yana, bütün ilâhiyatçı filozofların önem verdiği, "İleti
 gâiye" adı ile şöhret bulan "Nizâm-ı Âlem" delilidir. Din dilinde, "Eserden müessire
 geçme" denilen yolla kurulan bu delili şöylece özetleyebiliriz:

Görüp durduğumuz bu âleme dikkat edersek, onun, çok güzel ve pek mükem-
 mel olarak yaratıldığını anlarız. Dünyamız ve ondaki her varlık, gökyüzü ve onda
 görülen güneş, ay ve yıldızlar ve bu âlemdeki her şey, daha önce bir benzeri olma-
 dan vücûda getirilmiş ve her biri bir maksat için yaratılmıştır. Hiçbir şey rastgele,
 sebepsiz, faydasız ve maksatsız olarak yaratılmamıştır. Bu âlem bir güzellik, gâyeler
 ve vesileler mecmûasıdır.

Meselâ insan: O, canlı varlıkların en güzeli ve en mükemmelidir. Bu üstün ve ol-
 gun varlık, kendi kendine vücûda gelmiş, sebepsiz ve gâyesiz bir varlık değildir. O,
 her organı ile güzel, olgun, faydalı ve maksatludur. Meselâ göz; görünüşü ile güzel,
 bütün inceliği ile mükemmel ve câzip; görmek de onun gâyesidir. "İşitmek" kulağın,
 "koklamak" burnun, "tatmak" dilin gâye ve faydası değil midir? Bunun gibi, kal-
 bin de, mîdenin de, beynin ve aklın da bir gâyesi, var oluşunun hikmet ve faydası
 vardır. İnsan'ın olduğu gibi, canlı ve cansız her şeyin varlığının bir maksadı, fayda
 ve hikmeti bulunduğu şüphe yoktur. Bu gerçeği, her idrâk sâhibi bilir ve kavrar.

Evet biz, çok defa bu hikmet ve faydaları görür, aklımızla buluruz. Fakat ba-
 zan da, birçok şeylerin varlığındaki maksat ve hikmeti bilemez ve anlayamayız. On-

(2) Bakara: 164. (Tefsiri, 2. cilt, 164. sayfa)

ların varlığının hikmeti çok kere anlayış ve kavrayışımızın dışında kalabilir. Çünkü, görevi, düşünmek ve anlamak olan aklın, bu kudreti de, her varlık ve organ gibi sınırlıdır. Fakat, bu hikmetleri anlıyamayışımızın, o şeylerde bir hikmet ve maksat bulunmamasını gerektirmez. Zira biz, buna rağmen, gözün görmek, kulağın işitmek, mîdenin yenileni hazmetmek, kanadın uçmak, saatin vakti bildirmek için olduğunu bilir ve inanırız.

İşte bu âlemde görülen canlı ve cansız varlıklardaki ibdâ' ve gâyeler manzûmesi, bütün bunları icâd edip, yaratan bir yaratıcının varlığını, aynı zamanda, o varlığın ilim ve kudret sâhibi Yüce bir Zât olduğunu isbât eder. Her şeyi bir maksada göre yaratan bu varlık din dilinde "Vâcibü'l-Vücûd" denilen, yâni vücûdu kendi zâtından olan Allah'dır (3).

İbn-i Rüşd bu delîli şöyle ifâde eder:

Bu dünyâda bulunan varlıkların karakter ve tabiatını tetkik edince, onların yaratılışının, sanki insan için, insanın varlığını devam ettirmek için yaratılmış olduğunu görürüz. Bu alâka, maksat ve muvafakatı gelişigüzel, bir tesâdüfe bağlamak akla ve mantığa uymaz. Belki bu, insana verilen kıymet ve önemi ve her şeyin ona hizmet ve faydalı olma amacına uygun olarak, hür, irâde ve kudret sâhibi bir fail tarafından yaratılmış olduğunu gösterir. Gece ile gündüz, ay ile güneş, gelip geçen zamanlar, değişen mevsimler, göklerin yaratılışı, yağmurların yağışı, denizler ve karalar, ağaçlar ve hayvanlar, toprak, su, hava, ateş ve dünyâdaki her şey, insanın yaşamasına, rahat ve mutluluğuna hizmet için yaratılmıştır. Bu, şüphe götürmez bir gerçektir.

Bundan başka; insan ve hayvanın bütün organları, kendilerini ve nefislerini yaşatmak ve devam ettirmek maksadına uygun bir şekilde yaratılmıştır.

İşte bunun içindir ki, Yüce Allâh'ın varlığını anlamak ve bu konuda tam bir bilgi sâhibi olmak isteyenler için yeryüzündeki varlıkları incelemeleri gereklidir. İnsan, Allâh'ı bilmeye ve O'na inanmaya götüren en doğru yol da budur (4).

Güzel bir bina, nasıl ki plân ve mühendis, usta ve işçi, arsa ve inşaat malzemesi olmadan kendi kendine vücûda gelmezse, nizam ve düzeni akılları durduran bir âlemin, ilim ve hikmet, irâde ve kudret sâhibi Yüce bir Yaratıcısı olmadan, tesâdüflerle ve kendi kendine vücûda gelmesi aslâ mümkün değildir.

Şimdi, Yüce Allâh'ın varlığı konusunda bâzı Garp düşünür ve bilginlerinin akla ve vicdâna hitap eden delillerinden kısa örnekler vereceğiz.

İnsanlık târihi bize gösteriyor ki; en eski devirlerden bu yana her asırda yaşayan insanlarda, din inancı, Allah fikri ve tapma meyli vardır. Bütün insanlar her asırda, ilâhi bir kudretin varlığına fitratan inanagelmüşler ve bir dine sâhip olmuşlardır. Mutlak anlamda dinsiz bir toplum, dinsiz bir millet görülmemiştir. Nereye gidilmişse, orada basit ve bâtil da olsa, bir dine, bir ilâh fikrine rastlanmıştır. Geçmiş devirlerde çeşitli şekillerdeki putlara tapanlar, ateşi, güneşi ve yıldızları takdis edenler dahi, bütün bunların üstünde büyük bir kudretin bulunduğuna, her şeyi yaratan, terbiye eden, onları esirgeyen öncesiz ve sonsuz Yüce bir Varlığın var olduğuna inan-

(3) Aynı eser, S. 116-117.

(4) İbn-i Rüşd: Menâhicü'l-Edille fi Akâidi'l-Mille. Kahire 1955, S. 150-151.

mişlardır. Ancak bunlar, dış âlemden takdis ederek taptıkları şeyleri, inandıkları o Yüce Varlığa yaklaşmak için bir vesile olarak kabul etmişlerdir.

İrkları, devirleri ve ülkeleri ayrı, birbirini tanımayan milletlerde görülen bu mutlak inanç birliği, din fikrinin genel, Allah inancının da fitri olduğunu isbât etmektedir. Çünkü bütün insanlar arasında görülen bu fikir ve şuur birliği, yersiz ve asılsız bir şey, yanlış ve bâtıl bir fikir olamaz. O halde, târihin tanıklık ettiği bu ortak fikir, şüphe götürmez bir gerçeğe delâlet etmekte ve Allâh'ın varlığına kuvvetli bir delil sayılmaktadır (5).

Allâh'ın varlığını isbât eden akli deliller arasında, Fransız filozofu Descartes'in delillerinin seçkin bir yeri vardır.

Modern felsefenin kurucusu Descartes'in bu konudaki düşüncüsü şöyle özetlenebilir:

"... Düşünüyorum. O halde varım. Fakat düşününce anlıyorum ki, ben eksik bir varlığım. Çünkü biliyorum ki, şüphe ederim. Şüphe etmek ise, gerçeği bilmemekten doğan bir eksikliğin sonucudur. Bu eksikliğime rağmen bende bir (sonsuzluk) ve (mutlak kemâl) fikri ve bunu tasavvur ediş var. İşte bu sonsuzluk tasavvuru, benim eksik ve sonu olan bir varlık olduğumu bana öğretiyor. Bu fikir bana nereden geldi? Şüphe yok ki, eksik ve sonu olan bir varlık olarak bu fikrin kaynağı ben değilim. Çünkü, eksik ve sonlu bir varlık, kâmil ve sonsuz bir varlık fikrinin kaynağı olamaz. O halde, her eser ve ma'lûl gibi, bu fikrin de bir fâili ve nedeni vardır. Bu fâil ben olamayacağım gibi, dış âlemden görülen herhangi bir varlık da olamaz. Çünkü onlar da benim gibi sonlu ve eksik. Sonlu ve eksik olan bir varlığın eseri, sonsuz olamaz. O halde, bana bu sonsuzluk fikrini telkin eden ve tasavvur ettiğim kemâl sıfatlarına sâhip-sonsuz bir varlık var. O da, bütün kemâllerin ve sonsuzluğun sâhibi olan Yüce Allah'tır."

Descartes, kendi varlığının nedenini düşünerek de şöyle diyor:

"... Düşününce nefsimi; kendi varlığımın nedeni ve yaratıcısı olarak tasavvur etmeme imkân-göremiyorum. Çünkü bende, kendimi yaratma gücü olsa idi, şüphe yok ki kendimi böyle eksik olarak değil, bütün kemâl sıfatlarına sâhip olarak yaratırdım. Evet, bende bu güç olsaydı, bütün olgunluk ve üstünlükleri kendime vereceğimde şüphe yoktu. Çünkü var olmak gücüne sâhip olan kudret, bütün olgunlukları kendine vermek hususunda da güçlüdür. Fakat ben, bu güce sâhip değilim. O halde ben vücudumun yaratıcısı değilim.

Kâinatda bulunan öteki varlıklar da aynı nedenle, benim ve kendi varlıklarımın yaratıcısı olsalardı, kendilerini bütün olgunluk ve üstünlüklere sahip olarak yaratırlardı. O halde, mutlak kemâl sâhibi olmayan bütün varlıklar benim yaratıcım olmazlar. Annem babam ise, bedenimin var oluşuna bir vesileden başka bir şey değillerdir.

Öyle ise beni yaratan kudret, ancak, mutlak kemâl sâhibi bir varlıktır. Ve bu varlıkta en az bende olanların bulunması şarttır. Çünkü eserde olan her kemâlin, onun fâilinde de bulunması zorunludur. O halde beni yaratan o kâmil varlık da, en az benim gibi vardır. İşte o varlık, mutlak kemâl sâhibi olan Yüce Allah'tır." (6).

(5) Dr. A. A. Aydın: İslâm İnançları ve Felsefesi, S. 119-120.

(6) Descartes: Metafizik Düşünceler III, S. 143 ve devam; Metot Üzerine Konuşma, S. 162-165 (Çeviren: Prof. Mehmet Karasan).

Descartes'in Allâh'ın varlığını isbât eden delillerini özetledikten sonra, her çağda az da olsa bulunduğu gibi, çağımızda da bulunan inkârcılara susturucu cevaplar veren müsbet ilimci tabiat bilginlerinden birinin sözlerinden bâzı pasajlar naklederek yazıma son vereceğim.

New York İlimler Akademisi eski Başkanı Prof. A. Gressy Morrison, kâinatın eşsiz düzenine ve ondaki varlıkların özelliklerine bakarak şöyle diyor:

"1 — ... Hiç değişmeyen o riyâzî kanunla isbât edebiliriz ki, âlemimizin plânını yapan ve onu plâna göre meydana getiren büyük bir yaratıcı var. Çünkü:

Dünyâ, mihveri etrafında saatte bin (1000) mil yapar. Eğer böyle olmayıp da saatte yüz (100) mil yapacak kadar dönseydi, gündüz ve gece şimdi olduğundan çok daha uzun olacak, öyle olunca da, her gün nebat cinsinden ne varsa hepsini yakıp kavuracak, uzun geceler de, —eğer kalırsa— geri kalanını dondurup yok edecekti.

Hayatımızın kaynağı olan güneşin dış tabakasında harâret, 12.000 fahrenheit'tir. Dünyamızın güneşten uzaklığı o şekilde ayarlanmıştır ki, sönmek bilmeyen bu ateş, bizi tam karar ısıtıyor. Eğer güneşin bu ısısı yarı yarıya azalacak olsa, soğuktan donardık. Yarısı kadar fazla olsa hepimiz kavrulurduk.

Dünyamızın 23 derece bir meyil ile eğri olarak durması, mevsimleri meydana getirmektedir. Eğer dünyâya böyle bir meyil verilmeseydi, okyanuslarda yükselen buharlar kuzey ve güneye akın ederler, kıtaları birer buz parçası hâline getirirlerdi.

Ay da dünyâ'ya şimdiki uzaklıkta olacağına meselâ sadece elli bin mil ötede olsaydı, yeryüzündeki med ve cezirler öyle şiddetli olurdu ki, bütün bu kıtalar günde iki defa su altında kalırdı. Dağlar bile kısa bir zamanda aşına aşına ortadan silinirdi.

Eğer arzın kabuğu 10 kademlik kalın olsaydı, karbondioksitle oksijeni emer, nebat denilen şeyden eser kalmazdı. Yâhut da dünyânın etrafındaki atmosfer tabakası daha ince olsaydı, her gün bizden uzakta yanıp tutuşan binlerce meteor dünyamızın her tarafına çarpar ve her yeri ateşle tutuştururdu.

Bütün bunlardan ve daha birçok misallerden anlıyoruz ki, dünyâ üzerinde hayat tesâdüfî değildir. Buna milyonda bir bile ihtimal yoktur.

2 — Dünyamızdaki canlı varlıklara bakarsak:

... Hayatın, gâyesine ulaşabilmek için, ne yapıp yapıp, bütün gücüyle imkânlar araştırması da, her şeyi içine alan o ilâhî hikmetin üstün bir sonucudur.

Meselâ; (can) denen şey nedir? Şimdiye kadar bunu kimse tamâmiyle anlıyamamıştır. Ne ağırlığı, ne boyu, ne eni var. Fakat bir kudret olduğu kesin bir gerçek.

Âdeta görülemeyecek kadar küçük olan bir protoplazma damlasını düşününüz. Şeffaf, pelte gibi, hareket kabiliyeti olan ve güneşten kudret alan bir şey. Bu bir tek hücre, bu şeffaf, bulanık damlacık, hayat denen şeyin sırrını taşıyor; bu damlacıktaki kudret ve kuvvet, bütün nebat, hayvan ve insanın sâhip olduğu kuvvetten daha fazladır. Çünkü bütün hayatın sırrı onda gizlidir. Protoplazmaya bu hayat kudretini veren kim?

Her ağacın her yaprağına bir şekil veren, her çiçeği boyayan, her kuşa aşk şarkısı, her böceğe binbir ses müziği içinde nasıl anlaşacaklarını öğreten, meyvelere, sebzelere tat, güllere, çiçeklere koku ve renk veren kimdir? Hangi kuvvettir? Tabiat

mı? Tesâdüf mü? Hayır. Bu, ilâhî bir kuvvetin akıl üstü tecellisi, hikmet dolu eserdir.

3 — Bâzı hayvanlarda görülen sezgi ve anlayış kabiliyeti hayret vericidir. Meselâ yılan balığı: Bu balıklar, neslini üretecek hâle geldiği zaman dünyânın her tarafındaki göl ve nehirlerden, Avrupa'dakiler de binlerce millik okyanusu aşarak, (Bermuda) yakınlarındaki sonsuz derinliklere gelip, orada yavrular ve ölürler. Sâdece, uçsuz bucaksız bir su içinde olduklarından başka bir şey bilmiyorlarmış sanılan minimini yavrular, gerisingeriye yola çıkarlar. Sonunda da, sadece kendi ana-balarının yaşadığı nehre, göle yâhut da gölcüklere giderler. Şimdiye kadar Avrupa'da hiçbir Amerika'lı yılan balığına, Amerikan sularında da Avrupa'lı yılan balığına rastlanmamıştır!.. Hattâ Allah, Avrupa'lı yılan balıklarının ömrünü —uzun yolculuklarına göre— bir sene kadar fazla uzatmıştır!.. Bu kadar kuvvetli bir istikamet hissinin menşei nedir?

Eşek arısının, çekirgeyi öldürmeyecek şekilde sokarak, bayıltması ve üzerine bıraktığı yumurtalardan çıkacak yavruların gıdasını sağlamak amacıyla, soktuğu çekirgeyi konserve edilmiş bir et hâline getirmesi, sonra da uzaklara uçup giderek, yavrusunu görmeden ölmesi, ne ibret verici bir olaydır.

Bal arısına bal yapma tekniğini ilhâm eden kimdir? Kâinatta, canlı ve cansız varlıklarda görülen bütün bu esrar ve hikmet dolu varlıklar ve olaylar, her şeyi bilen, gören ve yaratan ilâhî kudret ve hikmet sâhibi üstün bir varlığın, yâni Yüce Allâh'ın varlığını isbâta kâfidir." (7).

Bütün bu ibret dolu gerçeklere rağmen, gaflette olan ve sapıklıkta kalanlara Allah akıl ve hidâyet versin.

- (7) Rahmi Balaban: İlim-Ahlâk-İman, S. 248-255. Bu konuda genel olarak bakınız: İsmail Fenni: Maddiyûn Mezhebinin İzmihlâli; El-İlmü Yed'ü il-İmân: A. Gressy Morrison (Arapça'ya çeviren: Mahmud Salih el-Feleki); Allâhu Yetecellâ fi asri'l-Hadis (Arapça'ya çeviren: Prof. El-Demirdaş Abdu'l Hamîd Serhan, Kahire 1958).

İRAK'A DÂVET OLUNAN HEY'ETİMİZ YURDA DÖNDÜ

İrak Hükûmeti Evkaf Nezâretince dost Irak'a resmen dâvet edilen Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagür Başkanlığındaki hey'etimiz yurda dönmüş bulunmaktadır. Hey'ete: Adana Müftüsü Cemâleddin Kaplan, İstanbul Bayezid Câmii İmamı Hacı Hâfız Abdurrahman Gürses, Türkiye Diyanet Sitesi İnşaat Müdürü Mühendis İlyas İlgün dâhil olmuşlardır.

10 gün süren gezi samimî bir kardeşlik havası içinde geçmiş olup, Irak'ın görülüp-gezilmeğe değer yerlerinde incelemeler yapılmıştır. Bir program gereğince yapılan bu tarihî ve dînî eserleri inceleme gezisi sırasında, Bağdat, Küfe, Basra, Musul, Necef, Kerbelâ, Erbil ve diğer büyük şehirler görülmüştür.

Heyetimiz her ziyaret ettiği yerde büyük bir sevgi ve ilgi ile karşılanmıştır.